

okvetlenül segít a megfelelő idő alatt. Hogy mi a megfelelő idő? A serdülő kor határa mint maximum. Tehát 10—15 év. (Bár mi azt más úton sokkal hamarabb reméljük.) A pályaeltolódás idején rájönnek a szülők, hogy milyen pályára kell adniok gyermekeiket, hogy megélhessenek. De emiatt az átmeneti nehézségek miatt vajjon ki merészelné a magyar tudománynak és tudományos életnek bármelyik szemrevilágát kioltani, bármelyik vidéki egyetemet lerombolni?!

*

Széchenyi mondja: „A nemzetek valódi ereje vadságon, fanatizmuson, vagy dőlkéletes kiműveltségen épül. Itt középút nincs“. Pedig mi magyarok most épen a középúton vagyunk. Vissza nem akarunk térni az ősi „vadságra“, nincs más, mint a teljes kiművelés felé törekedni. És ezt szolgálják a nagy koncepciójú kultuszminiszterünk alkotásai az ezernyi új népiskolával, gazdasági ismétlő iskolákkal, a középfokú iskolák készülő reformjával és az egyetemek. Ki ne akarná, hogy hazánkban ne csak analfabéta ne legyen, hanem hogy a legelmaradottabb földműves napszámosnak is meglegyen a helyes fogalma a világ folyásának főbb vonalairól. És ki ne akarná, hogy a magyar magas tudomány is előre ne haladjon, hogy egyetemek egymással a tudomány terén nemes versenyre ne keljenek? Ki ne akarná, hogy ez mind intézményesen legyen megalapozva, mert egy jól megalapozott és jól vezetett intézmény állandóan leheli magából környezetére a tudást, a világosságot, az előrehaladást és megtanít a bölcs és erényes életre. Sokkal állandóbban nyomja egy nemzetre bélyegét, mint bármely jó kormányzat, vagy kormányforma.

Aki bármely egyetem ellen beszél, a nemzet jövője ellen szól. Amit egyik képviselőnk nehezen épít fel, ne rombolja azt le könnyelműen a másik.

(Szeged.)

Somogyi Szilveszter.

KAZINCZY LEVELE SZÉPHALOMRÓL.

Kazinczy levelezésének most megjelent 22. kötetéből (szerk. Harsányi István) idézzük az alábbi részleteket.

A még nyomatlanul álló négy kötet szerencsésen keresztülbújt a cenzorok ragadozó kezein s megjelenésük attól függ, hogy az elsőnek kiadására fordított pénzem legalább részben visszatérjen. Oly szép papírosan és oly szép rézmetszettekkel készült, hogy ezer forintnál jóval többbe került, pedig nem olyan munka, amelyen sokan kapnának. Sok olvasó meg sem érti. Ezt tapasztalják pesti könyvárusaink s szeretnék, ha rajta segítenék, de én sem segíthetek, sem segíteni nem akarok. Én ezt a munkát nem úgy akarom tekinteni, mint a luszkönyv olvasót mulattató románt, vagy egy csinos köntösbe öltöztetett morális írást, hanem mint filológiai próbát, melynek olvasása alatt azok, akik ítélni tudnak, azt absztrahálhassák, hogy nyelvünknek mely úton és miképen kell megadni azt a csint, amellyel a francia — s hasonló igyekeztek után már a német is — bír. A festők oskolájában az a különbség van a Künstler és Handwerker között, hogy ez a tárgyakat úgy festi, amint kell, amaz pedig szépítve. A filológiai Künstlernek is ez a kötelessége; neki nem azt kell nézni, hogy

megérti-e Tiszteletes Uram és hogy úgy beszélnek-e a piacon, hanem azt, hogy miként kell a nyelvnek új és hozzáillő díszet adni. *Debrecen*, ez az igazi kálvinista infallibilis Róma, azt lármázza, hogy a mi nyelvünk keleti nyelv, nem nyugati stb.; ehhez nem illik az, ami amazokhoz; s felejtü, hogy azt mutatja minden nemzet csinosodása, hogy az ideákat, frázisokat, szintaxist és szókat azon népektől kölcsönzött, melyek nálánál régebben ismerkedtek meg a Muzsákkal. Így vette a magáét Róma Athéntól, Olaszország a rómaiaktól, Francia- és Spanyolország az olaszoktól s az angol és német mindenikétől, ahol és ahogyan lehetett. Remélem, *Debrecen* bennünket nem von el a Raphaelek és Vignolák munkáinak nézésétől, hogy Baskiriába küldjön festést és architekturát tanulni. Mi lenne a németek göröngyös nyelvéből, amióta Klopstock, Ramler, Wieland, Schiller és Goethe, kit én megmakacsodva mindenikénél inkább kedvelek, nem azt nézik, hogy Hans Sachs és Luthier mint írtak, hanem hogy neologizmusuk mint bővítheti, szépihethi nyelvüket! (*Széphanalom*, 1808. ápr. 30.)

Elkapott egy más gondolat, de említeni akartam, hogy kacagom, amit Herder valahol a magyar népek s nyelvnek elenyészése felől jövendől. Herder hamis próféta. A magyar nyelv és nép elenyészteni nem fog soha, *míg filozófiai lélek fogja kormányozni Európának dolgait*, mint most kormányozza. A nemvandalus hódoltató csak azért is meghagyja népünket és nyelvünket, hogy egy tulajdon karakterű és originális, sehol másutt nem található szép nyelv ki ne vesszen. (*Széphanalom*, 1810. júl. 23.)

EGYETEM ÉS NACIONALIZMUS.

Klebelsberg Kunó gróf cikkéből (Pesti Napló febr. 19.) idézzük az alábbi mondatokat.

Szabó Sándor a numerus clausus vitája során, mint a kormánypárt vezérszónoka, nyílt sisakkal kijelentette, hogy a vidéki egyetemek fentartásának kérdésében álláspontját revízió alá vette. Volt idő, — úgymond — különösen az összeomlás után, mikor az államnak még a legszükségesebb kiadásokra is alig volt meg az anyagi fedezete és akkor perhorreszkálta a túlságos kiadásokat az egyetemekért. Egészen világosan látja azonban ma már azt, hogy a több egyetem rendszere mellett szükségszerűleg kifejlődik közöttük a nemes verseny és hogy az ifjúság megoszlása több egyetemi város, több kulturális gócpont között, csak kedvező lehet.

Szabó Sándor tudomásom szerint legújabbán nagy külföldi útát tett. Északon utazgatva látta azokat az országokat, melyek létüket az illető nemzeti gondolat *Egyetemének* köszönhetik. Mily finom megfigyelése, hogy *Esztország* a dorpatyi egyetem szárnyai alól nőtt ki, hogy *Finnország* kialakulásában a *helsingfors*i egyetemnek döntő szerep jutott és hogy *Lettországban* a *rigai* egyetem mily fontos tényező. Ezeknek a népeknek géniusa élt ezeken az egyetemeken és amikor a világháborúban legyőzött cárizmus összeomlásával szétpattantak a rengeteg orosz birodalmat összekötő kapcsok és abroncsok, melyek az észteket, finneket és letteket